

nincs benne semmi, se költői *techné*, se magatartás, se beszédmód, amit a kortárs kánon értékelne – azon kívül, hogy örül ennek a fényesen demonstrált *kívüliség*nek? Hogy nincs benne szó semmi, ami ne a töredékes, foszlékony, esendő és múltékony mikrokozmoszból származna, s nincs benne vers, amely ne a végtelen, örök és kristálytengelyén forgó makrokozmoszra referálna? Csupa mégis és mégsem ez a könyvmű. És semmi olyanról nincs itt szó, ami – mint zárándoklat a rossz hívőnek, szónoklás a dadogónak – „feladatosnak” bizonyulna.

Az elől nyitott, hátulról lezárt mondatok a szerzői magatartás, talán élet- és gondolkodási elv képviselői. Mintha a végtelen múltból, a beláthatatlan jelenlévők valóságából érkező dolgoknak csupán a becsapódását érzékelhetné a szerző. A golyót tudja csupán regisztrálni, ahogy át-üti a bőrt, az izmokat, s szétrombolja a szívet, illetve a gerincvelőt; némelykor esetleg a golyó becsapódását megelőző, pillanatnyi kiterjedésű nyomvonalát. „ismeretlen madárhang után indulsz. / bokrok között. a hajnali szürkületben. / hang egyre erősebb. helyét keresi. – de a / madarat soha. mindig csak a homályból / felcsattanó hangot.”

Amúgy Varga Mátyás érzékelhetően: misztikus. Keveréke egy sivatag-nézésbe belefeledkező észak-afrikai szúfínak és egy középkori, német, a Krisztus-misztikában felol-

dódó szerzetesnek. Ezért voltaképpen nem is szövegei fontosak: *amiről* beszél (ha ritkán és esendő módon is), az megrendítően fontos. Nem is oly rég egy társadalomtudományi kutatónő azt mondta egy kérdőív kapcsán, hogy manapság az európai kultúrában a vallási hovatartozásra és a szexuális orientációra illetlenség rákérdezni. Most már azt is tudom, tapintatlanság lenne arra is, hogy költő-e valaki, ha költészetet művel.

GÉCZI JÁNOS

(*Jelenkor Kiadó, Pécs, 2006,*
64 oldal, 1500 Ft)

DOBOZI ESZTER:

Másolhatatlan

A kötet kezdőmondata („Mint tűnik át – erről szerettem volna írni – / a szó a láthatóban, s a látható a szóban”) úgy csendül fel a fejünkben, mint egy hangverseny kezdete. Az „angolkürtös” nyitány explicit módon egészül ki filozofikus eleganciával, és ettől meg is indul az olvasó fantáziája: vajon mit rejtegetnek a következő lapok vagy akár mindjárt a következő sorok? Jól sejtjük: egyfajta visszatérő motívumokból összeállított invokáció ez, amely megmozgat, bemelegít, felkészít az elkövetkezőkre, nem takargatva semmit,

hiszen virtuálisan már magában foglalja mindazt, ami előttünk áll. Ez a pár sor rövid előzetes összefoglalása a hat ciklusból álló kötetnek, utazásra csábít, a tanyaháztól és az üresen álló kastélytól egészen Máraiig.

Lappangani... Olyan sok asszociáció ragadt erre a szóra a 20. század második felében, hogy egy lexikon is kevés lenne, ha mindet fel szeretnénk sorolni. Dobozai könyvének első, hasonló című ciklusában tovább bővült a képzettársítások sora. Az egymásra következő szövegekben hol szinte magunk előtt látjuk az otthont, érezzük a családi melegséget, hol meg az állatok szaga csap meg bennünket. S az idillt mindig csak szétörve kapjuk, a remény és reménytelenség között örlődve. Végül aztán a beszélő egyfajta prófétai sorsközösséget vállal a bemutatott világgal. Ez a költészeti tradíció bizonyos rétegeit tekintve nem újszerű ugyan, az egyénies szöveg- és materiális környezetben mégis jóformán újdonságként hat.

Igazi költői problémát ragad meg a második, *Örök liftező* ciklus *Prológus* című verse. Ez nem más, mint a művészsors és annak felvállalása, s a korábban már olvasott elemekhez szorosan kapcsolódó ilyen jellegű motívumok gondosan teremtik meg a kötet kontinuitását, egyre fokozva az olvasóban az érzést, hogy jól megszerkesztett, gondosan összeállított munkával van dolga. Illik ide még az ilyen hang is:

„Ne árulózz, amíg / holtukban is di-csók a gyilkosok” (*Csontnyűvő*). Az igazságtalanságok fölött érzett ágáló kiábrándultság sűrű és sokatmondó megnyilvánulása ez, jól jellemezhetnénk vele a 21. század magyar valóságát, és bár nem kedvelem a nagy szavakat, talán ez lehet az a mondat, amelyre száz év múlva is emlékezhetünk Dobozai Eszter költészetéből.

A következő ciklus, az *Anteus panasza* már merőben más hangnemet üt meg, mint az előzőek: a vallásosságát. A mindjárt utána álló, sorrendben immár negyedik ciklus versei mind *Síkisi hercegnő tankái*. Itt az olvasó asszociációs bázisára utaltan törheti a fejét a rövid, ám velős költeményeken, melyek ide-oda csapongva vezetnek végig helyszíneken, korokon, érzéseken – a japán műformát nyelvünk lehetőségei szerint meglehetősen sikerrel imitálva.

A kötet végéhez közeledve, az ötödik és hatodik ciklusban (*Szárnyatlan angyal, Lapok a füveskönyvből*) a képzettársítások egész erdeje tárul elénk – sosem látott-hallott kapcsolatok. Az olvasás folyamán itt hamarosan eljutunk arra a pontra, ahol már nem betűket, sorokat látunk, sokkal inkább képek és színek táncolnak szemünk előtt, merész ecsetvonásokkal, határtalan keretekkel, modern montázsok és (a képzőművészeti remniszcenciákat hordozó szövegekben) „lehetetlen” fauveizmus házasodik hullámzó terekkel. S a könyvnek ebben a szakaszában

találhatók olyan művek is, amelyek a bevezető költeményhez kapcsolódnak, mintegy azzal együtt keretbe foglalják az egész kötetet, elkötve minden szálát. Ez a befejezettség azonban – szerencsére – nem jár megnyugvással. Sokkal inkább újabb kérdéseket vet fel. Felszólít, gondolkodásra serkent, felbolydít, épp hogy meg nem botránkoztat – ahogy az a jó irodalom sajátja. És ami a lényeg, a megképződő költői univerzum szerves egészet alkot, és ezzel a tulajdonsággal ruhazza fel a neki teret kínáló kötetet is. A valahai nyitány és most elért befejező szövegtartomány (zárókő) egybecsengetése erős köteléssel forrasztja egymáshoz az amúgy lazán összefüggő részeket, a koherencia ma oly ritka élményét nyújtva az olvasónak.

SIBALIN KISS GÁBOR

*(Ister Kiadó, Budapest, 2005,
116 oldal, 1600 Ft)*

CSOKONAI ATTILA:

Dirádó

Csokonai Attila kötete, ahogy alcímeként maga is elárulja: „egy eremita filosz versei és költeményei”, vagyis egy remete bölcsészhallgató tollának alkotásai, melyek önálló életre kelnek, ha befogadójukból nem hiányzik a nyitottság és némi kreativitás.

Ekkor lesz a megírt alapkincsből, a szavakból és sorokból mélyről feltáncoló érzések és gondolatok selege, ekkor sikerül az írónak olyan kapcsolatot teremtenie az olvasóval, amelynek ő a kezdeményezője, de művei immár a lehető legnagyobb autonómiára törnek, mégsem vesznek magukbuzártságba, mert szabadságuk a megszámlálhatatlan nekik adott jelentés, minden újraolvasás határtalansága.

Csokonai Attila versei önmagukért beszélnek, meghatározzák az alaphangot – minden egyéb az olvasón múlik. „Mivel ma nincs dolog, mivel ma nincs dáridó / s lelkünk a kósza vágy szállodája lett [...] oly isten ez, ki úgy áld meg, ha nem imádod, / gyönyör, ha nem gyönyör, erő, ha nem erő.” A kiemelt idézetek a címadó vers sorai, ily módon a kötet meghatározói, bevezetőként és egyszerre sűrített ars poeticaként szolgálnak, de bennük is legjelentősebbek a szavak, hiszen a dáridó szóból született a dirádó, a fentebb leírt dirádó-elv manifesztációja.

Ha a sokszínű versgyűjteményt valahogy mégis jellemezni kívánjuk, a költemények néhány csoportját mindenképp ki kell emelnünk. Az egyik az öniróniával telített verseké; vallomások az írásról, az emberről, melyek súlyos igazságokat közölnek, de nehézkesen vagy nyugtalanító komorsággal, hiszen egy mitikus szintet idéznek fel. Máskor pedig valamilyen poétikus mesébe szőtt valóság